

Schijnt u (in dezen brief) het een of ander te grof, bedenkt dan welk antwoord uw brief eigenlijk verdient; hoewel ik daar niet aan gedacht heb (bij het schrijven) maar alleen aan uw welzijn. En ik geloof niet anders te kunnen doen, dan u tot bekentenis van zonde op te wekken. Leef wel, lieve broeder in den Heere, wanneer gij u ten minste laat liefhebben en voor een broeder houden. De Heere Christus leide u met den Geest des raads en des verstands, dat gij uit de gevaarlijke klippen in welke gij geraakt zijt en uit den stormwind van pralerij spoedig in de haven komt.

Farel laat u groeten en wenscht, dat gij u ernstig tot den Heere bekeert en zoo bereid zijt, met ons in vriendschap en broederlijke gemeenschap te treden, zooals hij zelf bereid is, u aan te nemen. Straatsburg, 10 Augustus 1540.

Van harte uw vriend,

J. CALVIN.

Helaas heeft deze eerlijke en hartelijk gemeente bede, dat Caroli zich zou bekeeren, geen gehoor gevonden. Caroli ging voort met schelden en onderhandelde weer met de Roomsche theologen.

In Juli 1542, dus bijna twee jaar later, schreef Calvin met het oog op de kerk aan Farel en Viret: „Het gevaar, dat we indertijd van Caroli duchten, bestaat niet meer. Want daar hij zijn woord gebroken heeft zal geen der onzen hem meer aannemen. Hij is, naar ik hoor, in onderhandeling met de theologen van de Sorbonne om tot verzoening met hen te komen.”

Juli 1543 was Caroli weer Roomsche geworden en noodigde hij in brallende woorden Farel en Calvin tot een dispuut. Farel moest eens verschijnen te Rome voor den paus, of voor het Concilie van Trente, of voor Frans I, of voor een der Fransche faculteiten of te Salamanca, of te Alcalá in Spanje... maar niet te Metz (waar het alleen mogelijk was) want daar was geen universiteit! Farel werd nu ook scherp. Hij schreef een brief. Caroli moest maar niet zoo zwelgen. Hij had niet eens geld genoeg om die groote reizen te doen en in Metz kon hij de reformatoren wel ontvangen, daar zat hij toch tusschen abten en bisschoppen en monniken „als een haan op een mesthoop”.

Een tweede brief van Farel sprak van Caroli's hoogmoed, schurkerijen, twistgierigheid, en vooral van zijn ontrouw in het huwelijk.

Calvin en Farel wilden gaan naar Metz „om dien armen snoevenden buik voor allen in zijn armoede ten toon te stellen” (de woorden zijn van Farel).

Maar het werd hen verboden door de overheid, om het gevaar dat er aan verbonden was.

In 1545 schreef Calvin een boek tegen Caroli, onder den naam van zijn Secretaris, Viret, vermaande Calvin, omdat daarin de broeders teveel geroemd werden terwijl Caroli te verachtelijk besproken werd, volgens Viret. Maar Calvin beweerde, dat er alle reden, zoowel voor roem als voor verachting was. En de historie geeft in groote trekken Calvin geheel gelijk. De zaksge-rechtigheid van den ijveraar voor de kerk is boven allen twijfel in deze zaak.

Calvin vond, in een schrijven aan Farel, dat hij den dank verdiende, ook namens Caroli zelf. „Het had weinig gescheeld”, schreef hij, of ik had hem ongestraft verder laten blaffen, daar ik vreesde, dat dit geval voor vele lieden weer arg

met Gods hulp dat alles te uwer opbouw mededeelen. Want, mijn beste broeders, ik draag slechts zorg voor uw heil, en dat gij standvastig moogt blijven in de leer welke wij u gepredikt hebben: temeer daar er geen andere heilsleer op deze wereld is dan deze: alzo neem ons als voorbeeld van geduld en er zal den schapen gansch geen verwijt van gemaakt worden, wanneer zij hun herder volgen. Want door de genade van onzen goeden God (aan Wien alle eer en alle heerlijkheid toebehoort) volg ik de voetstappen van mijn goeden Heer en Meester Jezus Christus zoo na als het mij mogelijk is.

Ziet niet naar hen die dagelijks tegen de waarheid opstaan, wier aantal, (zooals ik hoor) zeer groot is. Zij zijn degenen van welken Christus heeft gezegd, dat zij het zaad van het Woord Gods in een steenachtigen bodem ontvangen: plotseling als vervolging en droefenis komen om het Woord Gods, nemen zij aanstoot en laten alles in den steek.

Derhalve dat zoodanigen weten, dat zij Christus zóó niet hebben leeren kennen; meer nog dat hun herinnerd worde hoe wij hun gepredikt hebben. Sommigen zullen voortaan hunnen buik tot God hebben, anderen de afgoden, en weer anderen zullen atheïsten worden: dat wil zeggen lieden zonder God. Want de rechtvaardige vonnissen Gods worden en zullen worden voltrokken aan dergelijke Godminachters.

Ik zeg dit, mijne broeders, terwijl ik heete tranen ween. Helaas, helaas! en honderd duizend maal helaas! arm volk van Valenciennes: wanneer ik de opstandigheid en den afval van zooveel menschen moet vernemen, en toch is dat nog het ergste niet; dan wordt mijn hart doorkliefd van pijn. Helaas zie ik aankomen hetgeen ik u verschillende malen in mijn preeken heb voorgezegd.

waan zou geven. Nu is de teeling gevallen, we hopen dat het voor ons gelukkig is. Ik ben zóó warm geworden toen wij eenmaal begonnen waren (met schrijven), dat ik zonder moeite, als in ééne door, mijn doel bereikte. Dat ik zoo licht kon arbeiden kwam ook daardoor, dat ik onder een vreemden naam eens vrij en om zoo te zeggen uitgelaten spotten kon. Zie hier, hoe ik mij zelf behaag! Ik geloof iets gepresteerd te hebben, dat de moeite waard is.

Genève, 5 Augustus 1545.

Uw JEAN CALVIN.

Men zij voorzichtig met het veroordeelen van Calvin's uitgelaten spot en met zijn behagen daarin. De mensch was voor hem het hoogste niet. Hij zelf niet. Maar ook zijn vijand als mensch niet.

De Heilige Schrift kent ook den spot van Elia met de priesters van Izébel, die Gods volk hadden gedood in de kerk. En de „Apostel der liefde” schreef scherp over persoonlijke afrekening met Diotrefes, die in de gemeente de eerste wilde zijn en met booze woorden snaterde tegen Johannes en tegen de vrienden van Johannes. De Apostel zou „zijn werken eens in gedachten brengen” als hij kwam. 3 Joh. 9 en 10.

Het humanistisch persoonlijkheidsideaal kan dezen heiligen strijd voor de kerk des Heeren onmogelijk maken, doordat zakelijke aanpak van personen direct „persoonlijk” wordt opgevat, zooals ook Caroli en zijn vrienden deden, terwijl Calvin en Farel terwille van de groote zaak den man aangrepen en niet rustten tot hij niet meer gevaarlijk was. En zóó konden Calvin en zijn vrienden ook nog Caroli met gezonde, sterke, Christelijke liefde tot bekeering roepen.

Had hij maar geluisterd.

Maar — die de tucht verwerpt zal sterven.

A. JANSE.

LITERATUUR EN KUNST

De strijd om de Zuiderzee.

K. Norel; Het getij verloopt. Deel III van de „Nobel-reeks”. — G. F. Callenbach, Nijkerk.

Dat een groot en grootsch werk, als de drooglegging van de Zuiderzee, stof geeft voor verschillende romans, spreekt haast vanzelf.

De communist Jef Last schreef enkele jaren geleden „Zuiderzee”, een moderne reportage-roman, waarin de levensopvatting van den schrijver schuilt gaaf achter schijnbaar zuiver zakelijke beschouwingen en verslagen. Het leven van de arbeiders aan de Zuiderzeewerken beschreef o.a. Floor de Ruiter in „Ketjongen”.

Maar een roman waarin getracht werd oorzaak en gevolg, het voor- en het tegen tegelijk te behandelen, bestond er nog niet. Het is ook geen kleinigheid, om dit zoo te doen, dat het tragische en het verhevene beide tot hun recht komen. Want naast het bewondering afdwingende werk der ingenieurs, die het buitenland verbaasd deden staan over den ondernemingsdurf van de bewoners van een klein land, staat de tragische ondergang van een nijvere, dappere visschersbevolking, die door

Daar toch dergelijke uitingen van opstandigheid en afval ook zijn voorgekomen in de eerste tijden der Kerk en in den tijd der Apostelen, is het niets nieuws indien wij in onzen tijd het zelfde hooren of zien. Want de Apostel, de heilige Petrus, sprekende door den Geest Gods over zulke opstandige afvalligen, zegt, dat het beter ware indien zij de waarheid nooit hadden gekend, dan na haar gekend te hebben zich van het heilig gebod af te keeren. Maar hetgeen men zegt met een waar spreekwoord is hen overkomen: De hond is tot zijn eigen braaksel teruggekeerd, en de schoongewasschen zeug is teruggekeerd om zich te wenselen in den modderpoel.

Voor het overige, mijne heeren, goede broeders, mijn blijdschap en mijn kroon, weest sterk in de kracht van onzen God: en weest niet als het riet wankelend naar alle winden, maar blijft vast geworteld, moedig en standvastig, ondergaat standvastiglijk de beproeving en den toets (het examen) des Heeren. Indien gij in de vroeze Gods wandelt, zal Hij zijn aanschijn tot u keeren en zal u verlossen, uwe vijanden omverwerpend (die de Zijnen zijn) en Hij zal u, om Hem te dienen, een grootere vrijheid geven dan ooit.

Derhalve, wijl het-alzoo is, dat ik u immer een zeer hartelijke vriendschap in mijn binnenste heb toegedragen, en dat ik ook van uw kant het zelfde heb gevoeld in veel opzichten (waarvoor ik u bedank) temeer daar het mij nu toeschijnt dat mijn God mij uit dit leven wil terugtrekken, om mij Zijn rust te geven, zult gij geen middel meer hebben om uwe genoemde vriendschap jegens mij voort te zetten. Ik bid en smee u, haar voort te zetten jegens mijn arme vrouw en mijn kleine kinderen.

Want voor den Zoon Gods en voor uwen dienst is zij beroofd van haar echtgenoot, en de kinderen

deze grootsche onderneming zich het brood ziet ontnomen worden.

De jonge schrijver Norel heeft het aangedurfd, een boek te schrijven, waarin dit veelzijdige vraagstuk wordt omgewerkt tot een roman. De levende mensch wordt hier gesteld tegenover en naast een machtig stuk techniek.

De plaats van de handeling is Enkhuizen, eens een aanzienlijke koopstad, nu vergaan tot een droomend stadje aan de stille zee. Arme visschers bewonen de vervallen huizen der vroegere groote kooplieden. Het is de plaats, waarvan de sfeer zoo uitnemend knap beschreven werd in de eerste, goede boeken van Alië Smeding, als „Menschen uit een stil stadje” en „Sterke Webben”.

Alleen, bij Norel is die sfeer nooit zwoel, en veel minder drukkend. Het geloof, hoewel soms ziekelijk mystiek, is er doorgaans opgewekter. De menschen teekent hij actiever, waardoor hun strijd tegen het technisch meesterstuk, den dijk, heroisch en hun ondergang tragisch wordt, tenzij zij tijdig de bakens hebben verzet, toen het getij verliep.

De compositie is heel goed, doordat de schrijver het gezin van visscher Jelles tot middelpunt maakt, waarin alle opinies ten opzichte van den dijk op ongedwongen wijze tot uiting komen. De vader, een stoer visscher, met liefde voor zijn beroep, is in zijn hart zeer tegen het plan, maar kan het ten slotte billijken, als er recht gedaan wordt aan de visschers. Een schoonzoon is teekenaar bij de werken, verdient er niet alleen een goed stuk brood, maar geniet tevens de arbeidsvreugde bij het totstandkomen van het werk, ondanks de enorme moeilijkheden. Een andere schoonzoon, mystiek vroom man, heeft tal van bezwaren, die hij niet kan argumenteeren. De derde, getrouwd met een meisje, dat zich heeft vergooid, nadat de weelde haar het hoofd op hol had gebracht, spot domweg met den dijk, maar wordt ten slotte door armoede gedreven, gedwongen er aan mee te werken.

Dit gezin, een der vele van de visschersbevolking, kent de zee, die soms een karige verdienste geeft, met levensgevaar verkregen; soms zulk een overvloed verleent, dat de weelde de menschen brooddronken maakt. Met die meerdere of mindere welvaart daalt of stijgt de angst voor den dijk, die de vischvangst bedreigt, maar landaanwinst belooft.

De schrijver verstaat het visschersvolk, kent zijn menschen, maar ook zijn vak. Prachtig beschrijft hij in kernachtige, korte zinnen den strijd van Jelles tegen de stormachtige zee, die zijn botter wil vernielen. Diep doorvoeld is het leven van de vrouwen, die weten, dat de visch vaak duur gekocht wordt. Geen tendenz ontleent aan de teekening van het visschersleven de werkelijkheid, hoewel steeds de dijk op den achtergrond te zien is. De frissche zeewind waait u tegen uit die bladzijden.

De kerels morren vaak, als ze meenen dat hun onrecht geschiedt, schelden op hun concurrenten, maar de boeiende beschrijving van de redding der schipbreukelingen toont weer hoe hun ware inborst is.

Dat verklaart ook, dat ze vatbaar schijnen voor de redeneeringen van politieke agitators, maar dat ze trouw blijven aan hun beginsel, als het er op aankomt.

En toch is het politieke gedeelte het minst geslaagd. Namen van ministers en bekende kamer-

van hun vader in hun prille jeugd. Doet niet jegens hen, zooals ik het heb zien doen jegens verschillende andere weduwen, hen achterlatend zonder er zich om te bekommeren.

En wacht niet op elkaar, maar staat de arme weduwe en haar kleine kinderen bij in datgene, waarin zij u noodig zal hebben.

Bijaldien gij ondankbaarheid bedrijft, en gij na mijn overlijden mij in mijn nageslacht miskennen zoudt: de Heere als rechtvaardig Rechter zal het zien en zal het Zich herinneren. Derhalve, mijn welbeminden, het feit dat ik aldus spreek, is niet, dat ik wantrouwen jegens u koester, dat ik op eenige wijze er aan zoude twifelen: want ik weet en ik ben verzekerd, dat gij zelfs meer zult doen dan ik van u vorder. En temeer daar ik nog andere dingen moet schrijven, die u van meer nut zullen zijn, zal ik hier een eind maken aan dezen brief.

Terwijl ik mijn God bid dat het Hem behage u te sterken in de kennis van Zijn Woord tot aan het einde toe, Amen, Amen, goed volk van Valenciennes!

Uit de gevangenis van Valenciennes in mijn kot genaamd Brunain, heden 18 April MDLXVII.

Zijt Gode bevolen mijn schaapjes, wel ga het u.

Uw broeder en trouwe herder, gevangene om Jezus Christus,

GUY DE BRES, van Bergen.

TH. DELLEMAN.
(Wordt vervolgd.)

Zeer tot mijn spijt verzuimde ik in het eerste artikel mededeeling te doen van het populaire werkje van Ds P. N. Kruyswijk Sr: Guido de Brès. Een blik in de geschiedenis der Reformatie in de Zuidelijke Nederlanden. Amsterdam 1897. Het met zooveel liefde en kennis geschreven werkje verdient ten volle een herdruk. Th. D.

leden geve
het weerge
kies de at
der sociali
den, terwi
van nobele
sonen uit
hier zijn o
plaats ma

Heel goe
visscher J
zooals hij
naar zijn
en mensc
tegenspoed
op eigen l
over het
haat ber
alles Eén
ingenieurs
zorgt voor
en berust

Het boec
weet de sc
forsch uitg
dacht en
drama, wa
is, bereikt
van den d
een krank
waaraan h
Wanneer
gemaakt, w
de bakens
liep.

Ondanks
wordt, wa
van de sc
het een bl
allen tege
te maken
baar land
scher van

De sym
den dijk
een boek,
en de visc
dit doen.
Maar niet
geteekend
machtige
bevredigen
Gr.

BUIT

Hierond
troleerde
29 Aug. j
aangeslote
gelezen. A
kerkgebou
bijgewoon
Een ander
streek ho
gereikt.
Zoover
landsch
Het stuk
derhalve

De no
strijd he
woordige
Kassel
verzoeks
persoonl
dig van
vrede an
steeds n
op dit g
derhand
Het v
datgene
baar, de
kerken
aan de g

I. On
wordt d
plaatst,
geschok
verdiens
vragen
uitgevoe
vragen i
van dez
voert, is
Het i
meer de
van het
telijken
moet op
van de
genis m
lijken ti